

เรื่อง โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร

รายละเอียด

บทคัดย่อ

ศาสนสถานในพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา เมืองประกอบ คือ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ สถูป พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ และกุฏิ หรือสิ่งก่อสร้างอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร เป็นศูนย์กลางสังคมของพุทธศาสนิกชน และเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมประเพณีในพระพุทธศาสนา เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธศาสนิกชนนิยมไปกราบไหว้บูชา และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา (พระครูสันติธรรมาภิรัต, 2557, หน้า 89) เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม และพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำของจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือการร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรม เป็นเบ้าหล่อหลอมวิถีชีวิตชาวพุทธไทย วัดเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมอันล้ำค่าทั้งด้านสถาปัตยกรรม ภูมิกรรมและจิตรกรรม ที่ศิลปินได้ถ่ายทอดลักษณะเด่นของคำสอนทางพระพุทธศาสนาออกมาในงานศิลปะอย่างกลมกลืนน่าชื่นชมเป็นพุทธศิลป์ที่ให้คุณค่าทั้งด้านความงามและทั้งเป็นสื่อให้คนได้เข้าถึงธรรม

ปฏิบัติซึ่งช่วยกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้อ่อนโยนและสะอาด บริสุทธิขึ้น พุทธศิลป์ที่ปรากฏในวัดจึงเป็นศิลปะแห่งอุดมคติที่ให้คุณค่าและความหมายเชิงจริยธรรมอย่างสูง (ภัทรบถ ฤทธิ์เต็ม, 2556, น.72) สำหรับแนวทางการสนับสนุนให้ศาสนสถานที่สำคัญของวัดให้เป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น พระปรางค์ อุโบสถวิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนสนใจเข้าวัดมากขึ้น ยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงอายุธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยี รวมถึงวัดยังเป็นแหล่งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชน และยังเป็นสถานที่ที่รวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและอัจฉริยะของบรรพบุรุษที่เกิดการสั่งสมและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม

จังหวัดกำแพงเพชร มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยเฉพาะกลุ่มแหล่งท่องเที่ยววัดในจังหวัดกำแพงเพชร มีวัดที่สำคัญและมีชื่อเสียงจำนวนมาก เช่น วัดพระแก้ว วัดพระสี่อิริยาบถ ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร วัดพระบรมธาตุนครชุม รอยพระพุทธบาทจำลอง วัดเสด็จ หลวงพ่อไม้ วัดเทพโมฬี หลวงพ่อเพชร วัดบาง หลวงพ่อโต วัดคูยาง หลวงพ่ออุโมงค์ วัดสว่างอารมณ์ โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า วัดในปัจจุบันเป็นศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรมและสรรพวิชาอันหลากหลายนับตั้งแต่โบราณกาล มีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน และใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ลดลงไปจากเดิม แต่กระนั้นวัดและพระสงฆ์ก็ยังปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม โดยบทบาทหลักของวัดก็ยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์สามเณร เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียน ประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน และยังมีฐานะเป็นแหล่งประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทอีกอย่างหนึ่งคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นอีกบทบาทหนึ่งของวัดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ จึงเป็นกระบวนการพัฒนาวัดในประเทศไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจะต้องเริ่มจากกระบวนการพัฒนาวัดให้เจริญ ทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธ ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านระบบการทำงาน เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาวัด เพิ่มการดูแลรักษาให้วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด จัดวัดให้ดูโปร่ง สบายตา ไม่รกทึบ และเป็นสถานที่สงบ ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ที่เป็นเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวของวัด เพื่อให้เกิดศรัทธาแก่นักท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญทำทานและการสาธตนาฏศิลป์ต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วย หรืออาจจะบำเพ็ญสาธารณกุศลในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชม

เอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น (พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, 2560, น.90)

บทนำ

วัดหนองปลิง

วัดหนองปลิง ตั้งอยู่บ้านคลองบางทวน ตำบลหนองปลิง อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร จากคำบอกเล่า เชื่อว่าบริเวณละแวกนี้เคยเป็นหนองน้ำและมีปลิงจำนวนมาก จึงทำให้คนในชุมชนเรียกขานนามว่า หนองปลิง วัดหนองปลิง ได้รับอนุญาตก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2540 โดยมีพระครูวิเชียรธรรมนาท หรือหลวงพ่อสีหนาท เป็นท่านเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ และเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก แต่เดิมสถานที่บริเวณวัดหนองปลิงแห่งนี้เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทั้ง 2 พระองค์เคยใช้บริเวณนี้เป็นสถานที่พักรบและซ่อมรำดาบ รำทวน ทั้งยังเป็นเมืองหน้าด่าน ชื่อว่า “เมืองเนินทอง” ตามประวัติของวัดหนองปลิงจะมีที่ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประมาณ 3 กิโลเมตร ส่วนทางด้านหน้าของวัดหนองปลิง มีคลองน้ำยาวไปถึงศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย จนทำให้ตลอดเส้นทางบริเวณนี้เกิดหมู่บ้านขึ้น และได้รับการขานนามตามประวัติศาสตร์ว่า “คลองรำดาบรำทวน” และต่อมาชาวบ้านก็ได้เรียกบริเวณนี้ว่า “คลองบางทวน” (เอ็มไทย, 2561, ออนไลน์) วัดหนองปลิง ตั้งอยู่ตั้งอยู่บนเนินเขา บริเวณหน้าวัดมีรูปปั้นพระพุทธรูป และพระสงฆ์เดินรับบิณฑบาตตลอดเส้นทาง

ปัจจุบันวัดหนองปลิงได้การรับแต่งตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดกำแพงเพชรแห่งที่ 2 (ดีเด่น) ภายในวัด ประกอบด้วย อาคารขนาดใหญ่สามชั้น ชั้นแรกเป็นห้องพักสำหรับผู้มาอาศัยปฏิบัติธรรม ชั้นที่ 2 เป็นห้องสำหรับประกอบพิธีบุญ และชั้นที่ 3 เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ที่ใช้อบรมสัมมนา (สันติ อภัยราช, 2560, ออนไลน์)

โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง

ศิลาแลง (Laterite) เป็นวัสดุธรรมชาติที่เกิดขึ้นบริเวณมรสุมเขตร้อน ซึ่งคนในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รู้จักและนำมาใช้ประโยชน์เป็นเวลานานแล้ว มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์รู้จักนำศิลาแลงมาผสมกับยางไม้ใช้เป็นสีในการวาดภาพตามถ้ำและหน้าผาหิน นอกจากนั้นคนในภูมิภาคนี้ได้นำศิลาแลงมาใช้ในการก่อสร้างวัดและปราสาทหินดังที่พบเห็นในประเทศไทย กัมพูชา และลาว มีอายุย้อนหลังไปตั้งแต่ 700 – 1,000 ปีที่ผ่านมา โดยทั่วไปจะพบเห็นศิลาแลงอยู่บนผิวดินหรือใต้ผิวดินเพียงเล็กน้อย ศิลาแลงจึงจัดเป็นตะกอนพื้นผิวที่เป็นผลมาจากกระบวนการผุพังทางธรณีวิทยา และพบในประเทศที่อยู่ในมรสุมเขตร้อนเท่านั้น การผุพังในกระบวนการเกิดศิลาแลงส่วนมากเป็นการผุพังทางเคมี ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสภาพ ของแร่ที่ประกอบอยู่ในหิน หรือ

ในตะกอนที่สะสมตัวอยู่บริเวณนั้น ศิลาแลงจะมีโทนสีแดง แดงปนเหลือง แดงอมส้ม น้ำตาลแดง และสีอิฐ เป็นต้น สีของศิลาแลงส่วนมากจะขึ้นอยู่กับปริมาณของเหล็กและแมงกานีสตามระยะเวลาที่เกิดการผุพังทางเคมี รวมทั้งปริมาณของธาตุอื่นที่ประกอบอยู่ในศิลาแลง เช่น อลูมิเนียม ปกติจะมีสีขาวแต่จะเปลี่ยนเป็นสีแดงคล้ำเมื่อผสมกับเหล็กซิลิกาจะมีสีแดงแบบสนิมเหล็กเมื่อผสมกับไฮดรอกไซด์ของเหล็ก (สิน สินสกุล, ม.ป.ป., ออนไลน์) ซึ่งสถานที่ที่สามารถพบศิลาแลง ได้แก่ บริเวณเขตอำเภอเมืองกำแพงเพชร วัดพระแก้ว วัดพระธาตุ วัดอวาสใหญ่ วัดซุ่มกอ วัดสิงห์ วัดกรุสีทอง และบ่อศิลาแลงพรานกระต่าย เป็นต้น

โบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ.2557 โดยใช้หินศิลาแลงในการก่อสร้างทั้งหลัง ด้วยความตั้งใจของหลวงพ่อสีหนาท ท่านเจ้าอาวาสวัดหนองปลิง เพราะศิลาแลงเป็นวัสดุขึ้นชื่อของจังหวัดกำแพงเพชร ตั้งคำขวัญจังหวัดท่อนหนึ่งว่า “ศิลาแลงใหญ่” โดยให้ช่างผู้ชำนาญเป็นผู้แกะสลักศิลาแลงเป็นลวดลายต่าง ๆ ที่มีความปราณีตและละเอียดทุกกระเบียดนิ้ว

บริเวณด้านหน้าทางขึ้นประดับด้วยรูปปั้นของนาคี-นาคา เป็นผู้คอยปกป้องรักษาโบสถ์ และรูปปั้นช่างทรงเครื่อง หน้าประตูทางเข้าโบสถ์ ประดับด้วยท้าวเวสสุวรรณ ส่วนผนังโบสถ์ด้านหลังสลักเป็นพระพุทธรูปปางเปิดโลก อิริยาบถยืนอยู่เหนือดอกบัว ช่างได้พระพุทธรูปเป็นภาพนักษัตร 12 ราศี เปรียบเหมือนพระพุทธรูปเจ้ากำลังเสด็จจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ลงมายังโลกมนุษย์ ตลอดจนกำแพงรอบโบสถ์ก็ยังมีแกะสลักเป็นคติสอนธรรมและพุทธประวัติ รวมแล้วมีมากกว่าหนึ่งร้อยช่อง ภายในโบสถ์ ใช้ไม้ตะเคียนเนื้อแข็งแท้จากประเทศพม่าแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ ทั้งหลัง

พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา

พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา เป็นพระประธานภายในโบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร มีรูปแบบศิลปะหมวดกำแพงเพชร แบบพระพุทธรูปสี่หิงค์ เนื้อเงินบริสุทธิ์ทั้งองค์ ขนาดหน้าตักกว้าง 32 นิ้ว หน้าประมาณ 400 กิโลกรัม

พระครูวิเชียรธรรมนาถเปิดเผยว่า พระพุทธรูปสี่หิงค์ ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ มีรูปแบบศิลปกรรมแบบพระกำแพงเพชร หรือที่เรียกว่า สกุลช่างกำแพงเพชร โดยพระพุทธรูปปางสมาธิ ตามตำนานเล่าว่า เจ้าเมืองกำแพงเพชร ชื่อพระยาญาณดิด (อำมาตย์ปัญญา) ซึ่งเป็นโอรสบุญธรรมของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพะงั่ว) ในสมัยอยุธยา ได้นำพระพุทธรูปสี่หิงค์มาไว้ที่กำแพงเพชร เพื่อบูชาให้เป็นพระคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่สักการะของสมณชีพราหมณ์ และชาวเมืองกำแพงเพชร ภายหลังทางอยุธยาได้ขอพระพุทธรูปสี่หิงค์คืน โดยอ้างว่าพระยาญาณดิดนำพระพุทธรูปสี่หิงค์มาโดยไม่ได้ออกทางอยุธยา และพระยาญาณดิดจึงมีความประสงค์จะจำลองพระพุทธรูปสี่หิงค์ไว้ แต่ทางอยุธยาไม่อนุญาต จึงทำให้พระยาญาณดิดทั้งสมณชีพราหมณ์ และชาวเมืองกำแพงเพชร เสียใจเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธรูปสี่หิงค์เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองแต่ไม่ได้อยู่ที่กำแพงเพชรอีกต่อไป (สยามคณะ, ม.ป.ป., ออนไลน์)

ต่อมาในปี พ.ศ.2557 วัดหนองปลิง พร้อมทั้งผู้มีจิตศรัทธา สาธุชนทุกท่าน มีความปรารถนาและความตั้งใจหล่อพระซึ่งเป็นศิลปะหมวดกำแพงเพชร แบบพระพุทธรูปสี่ทนต์ ชื่อ "พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา" ให้ได้สำเร็จตามความประสงค์ของพระยาญาณนิติ พร้อมบรรพบุรุษในอดีต และนำมาประดิษฐานไว้ในโบสถ์ศิลาแลง วัดหนองปลิง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้สมเกียรติและเป็นประวัติศาสตร์ เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองชาวกำแพงเพชรสืบต่อไป

บทสรุป

ประวัติและความสำคัญของวัดมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ นอกจากนี้วัดยังมีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธา แสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างศาสนสถานด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศจะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งวัดหรือศาสนสถานจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดีจะเห็นได้ว่าวัดหนองปลิงที่กล่าวข้างต้น แต่ละประเภทก็จะมีองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นมิติทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างดี เช่น โบสถ์ศิลาแลง มีพระประธานภายในโบสถ์ คือ พระพุทธรูปเจ้าเงินไหลมา ซึ่งจะแสดงสถาปัตยกรรมการออกแบบตามแบบแผนสกุลช่างของจังหวัดกำแพงเพชร และยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวภาพแกะสลักที่ปรากฏภายนอกตามผนังโบสถ์ และกำแพงรอบโบสถ์ซึ่งแสดงพระไตรปิฎก พระธรรมจักร ภาพคตินิยมและพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ซึ่งแสดงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักยึดถือร่วมกัน ภาพแกะสลักนี้ในแต่ละช่องจะมีภาพที่แสดงแตกต่างกันเพื่อต้องการสื่อสารให้ผู้มาเที่ยวชมได้รับทราบถึงแง่คิดความเชื่อ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสะท้อนมิติทางความเชื่อและวัฒนธรรมของผู้สร้างได้ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาจะเข้าใจสังคมไทยได้อย่างดี

คำสำคัญ : วัดหนองปลิง, โบสถ์ศิลาแลง

ที่มา : https://acc.kpru.ac.th/KPPStudies/index.php?title=โบสถ์ศิลาแลง_วัดหนองปลิง_จังหวัดกำแพงเพชร

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2022-06-27

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2114&code_db=610009&code_type=01